

LITERATORUL

— **Duminecă, 23 Noembre 1880** —

Abonamentul: pe trei luni 4 lei, pe șase luni 8 lei.— Anunțurile: pe pagina 15 și 16 linia 30
 Scrierile nefrancate se refuză. Administrația Strada Franklin 5 Episcopie

SUMARUL: Din albumul Macedo-român. Două Dureri, de Th. M. Stoenescu. Câte-va cuvinte
 despre Theatrul Național, de Pantazi Ghica. Revista Theatrală, de B. Florescu,

Din albumul Macedo-român.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

LA CHAUMIÈRE.

Il est près d'un rocher une étroite chaumière,
 L'accacia fait trembler son ombre aux alentours;
 Jadis ce fut un nid d'amour et de lumière,
 Un berceau contenant d'heureux et tendres jours.

Ainsi qu'un cercueil vide elle entr'ouvre sa porte
 Que le vent fait crier tristement sur ses gonds,
 Et paraît regarder de son regard de morte
 Par le sentier qui mène au loin dans les vallons

Le lierre grimpe encore aux appuis des fenêtres
 Et flotte sur les murs à la vigne enlacé,
 Ainsi deux beaux amants qui confondraient leurs êtres,
 Jouiraient du présent, oublieux du passé.

Un bout de rideau blanc qu'un léger souffle agite,
 Vaguement d'une vitre ébauche le contour,.....

Ce souffle paraît être une âme qui palpite
Et ce rideau léger un fantôme d'amour.

Dors en paix pour toujours, chaumière désolée,
Nid charmant d'un bonheur éteint à peine éclos...
Aujourd'hui tout est mort; et la joie envolée
Ne reviendra jamais visiter cet enclos.

Bucarest, 1880.

Al. A. Macedonski.

II.

CHANSON BESSARABIENE (1)

Buciumele păstorești
Din câmpii Moldovenești.

Toi qui dans le malheur,
De ta voix caressante
Allèges ma douleur,
Ma belle et tendre amante,
Vois le Pruth dont le nom
Tout coeur roumain irrite;
Sur ses bords tout au long,
Sur sa rive maudite,
Vois la verte forêt
Etendre son ombrage.
Ah! c'est là qu'il faudrait
Rêver sous le feuillage!
C'est là qu'il faut aller,
O ma douce compagne,
Songeurs, tous deux errer

(1). D. D. mă m'a lăudat de esnețit tea cu care am tradus acasă poezie; din nefericire nu e o traducere, ci o imitațiune, în care numai câte-va versuri sunt traduse. Nu prea e norocos d. Damé cu cele ee seriu. Astfel în ziua trecută, a scris că părerea mea e că d-na Romanescu nu pôte juca ingenuitățile. Nici o-dată n'am dis asemenea lucru: d-na Romanescu e minunată în ingenuități, și d. Damé vrea să mărginească în asemenea roluri competița d-nei Romanescu, pe când eu cred că această actriță poate să joace pe Himenele, poate să fie minunată în Dona Sol, în Marion, și în alte roluri de aceeași speție. D. Dame va avea tot-d'acum dreptate când se va servi de asemenea metode de a avea dreptate; 'i rog însă absolut când o mai vrea să atribue altuia o prostie, să nu mi-o atribue mie.

Dans la verte campagne ;
Oubliant tout souci,
Là haut, sur la colline,
Afin de voir Jassy,
Dresser notre chaumine,
Et contempler souvent
Le sol de la patrie,
Et respirer au vent
Qui vient de Moldavie.
Là nous pourrons tous deux
Caresser un beau rêve,
Voir les Roumains heureux !
Au travail faisant trêve
Lors que viendra le soir,
Là nous pourrons attendre,
Avant qu'il fasse noir,
Le doux moment d'entendre
Nos vieux airs enchanteurs,
D'ouïr la mélodie
Des flûtes des pasteurs
Aux champs de Moldavie,
Et doucement bercés
Nous endormir, am'e,
En répétant charmés,
Les airs de la patrie.

B. Florescu.

III.

E RANDUL NOSTRU!

București trebuie să fie pentru Europa orientală, și mai ales pentru Macedonia, cât și pentru Albania, sora noastră prin Traci, cea ce Parisul este pentru Europa întregă, inima lumii.

Scriși, autori; cântași, poeți; faceți să vibreze, muzicanți, cordele instrumentelor vóstre; imprumutați-ne a vóstre voce, actrițe; apucați-vă penelul, pictori; dalta, sculptori; și voi cugetați să vă visați, o filosofi! Frumosul este viața, litterile sunt nemurirea națiunilor. Civilizațiunea, care vine din Franța, și't venea din Italia, din bătrâna Romă, a noastră patrie, o frați Macedoneni, civilizațiunea a dat Germaniei primul ei secol litterar cu Goethe și Schiller. La lucru, Români: Acum e rândul nostru! *B. Florescu.*

IV.

Alexandru Makedon.⁽¹⁾

Alexandru Makedon,
Măndru 'mpărătesc Cocon,
Sare pe-al său cal de munte
Care poartă-un corn în frunte.

El întreabă pe-al său cal :
— «Frăţioare Ducepal,
«In ce lume, în ce parte,
«De soţia să am parte?» —

Calul zice : «O să te 'nsori
«Curând cu două surori,
«Una, fala cea frumoasă,
«Alta, moartea uricioasă.»

Makedon în gândul său
Zice : «Om de soiul meu
«E ca şi cerescul soare,
«El apune, dar nu moare.»

Apoi plecă 'n lume, dus,
Şi de mult ce creşte în sus,
Nu'l încapă nici pământul,
Nu'l încapă nici mormântul!

Vasile Alexandri.

V.

La Roumanie a droit à l'estime de l'Europe : elle est entre deux despotismes, comme une forme de la liberté qui doit nous être chère : elle est en outre un prolongement de l'Europe latine et son boulevard du côté de l'Orient.

A. Foucher de Careil.

(1). Estragem încă din album cele mai scurte din numeroasele frumuseţi ce conţine.

VI.

À une fiancée

Elle était blonde comme vous,
 Celle dont les yeux fins et doux
 Me laissèrent l'âme blessée ;
 Pourtant je ne suis pas jaloux
 De vos bonheurs de fiancée.
 Honte à ceux qu'aigrit la douleur !
 Je n'ai rien d'elle qu'une fleur ;
 Mais quand un couple d'amants passe,
 Je dis au bon Dieu : Rendez-leur
 En félicité ma disgrâce.
 Bien qu'il soit de vous séparé,
 Votre ami se sent désiré ;
 Il est triste comme vous l'êtes,
 Moi j'ignore s'ils ont pleuré
 Les charmants yeux de violettes.
 Qu'on vous aime comme j'aimais,
 C'est le vœu que je me permets,
 Le secret que je vous confie.
 Je suis malheureux pour jamais ;
 Soyez heureuse pour la vie !

François Coppée.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

VII.

Eminentul autor al Spiritului legilor, Montesquieu, zicea că : nici o dată nu a avut o mai mare idee de patria lui de cât atunci când a vădut ideile obiceiurile, și instituțiunile ei adoptate și într'o altă țară.

Fie-mi permis și mie de a exprima astă-zi același sentimente. Găsind pe malurile Dunărei o nouă patrie, «România,» o Franță a Orientului, în ideile, tradițiunile și aspirațiunile de civilizațiune ale surorii celei mari, am devenit cu inima și în fapt, cetățean român, cu o îndoită iubire pentru patria de origină.

D'Avila.

VIII.

Mes sympathies pour les Roumains sont de vieille date.
 Elles ne se sont jamais démenties.

C'est donc avec empressement que je m'associerai de tous mes efforts à l'oeuvre éminemment louable entreprise par la *Societatea Macedo-Romană.*

Il ne dépendra pas de moi que l'Album *Macedo-Roumain*, qu'elle se propose de publier, ait un succès égal à celui de l'Album *Paris-Murcie*.

La grandeur la plus durable, le passé l'attesta, n'est pas celle que les Etats conquièrent par la guerre et la spoliation ; c'est celle qu'ils acquièrent par la liberté et par l'instruction, cette rédemption des peuples.

Roumains, vous n'avez donc qu'à persister dans l'accomplissement de votre noble tâche !

E. de Girardin.

IX.

Ingratul nu măi mă turbură, ingratitudea tot mă revoltă.

P. Grădișteanu.

X.

Ungurii asigură că Românii sunt venetici în Dacia lui Traian, trecut acolo de peste Dunăre ; Grecii pretind, din contra, că Românii sunt străini în Dacia lui Aurelian, veniți acolo din regiunea Carpaților. Ungurii ne împing spre Sud ; Grecii ne trimit la nord. Lăsându-i să discute controversa genetică, Românul stă bine în ambele Dacii.

B. P. Hajdeu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj XI.

O ! Mort, divine Mort, où tout rentre et s'efface,
Accueille tes enfants dans ton sein étoilé
Affranchis-nous du temps, du nombre et de l'espace,
Et rends-nous le repos que la vie a troublé !

Leconte de Lisle.

XII.

Le temps nous semble fuir, mais ce n'est qu'un mirage,
Nous sommes le vaisseau qui voit fuir le rivage,
Quand c'est lui qui passe à côté ;
Et c'est nous qui passons devant l'éternité !

Louis La'isbone.

XIII.

Je resterai proscrit, voulant rester debout.

Victor Hugo.

XIV.

La vertu qui a besoin d'être toujours gardée, ne vaut pas la dépense d'une sentinelle.

P. Zaccane.

FRANÇOIS COPPÉE

DOUĂ DURERI*Dramă într'un act, în versuri*

(Urmare)

Renée

Nu!— 'Iam dat acea iubire pentru care Dumneata
 Ai fi fost prea slabă poate.—Pentru el, de-aș merita,
 Pot să sufer dezonoarea... chinul cel mai greu din lume.—
 Ești prea oarbă de mărire.—Eă fantasticul sêu nume
 'L-am iubit mai cu 'nfocare decât Dumneata; dar va!l...
 Când voia să'mî povestească glume, căroră nu dai
 Crezământ, luându-mî mîna, se credea în fericire;
 Eă priviam spro el adesea cu regret și cu iubire.
 —Prevedeam .. visam în fine, o soție ce-ar putea
 Fericirea, viitorul și odihna să-Y redea,
 Și să fie pentru dînsul, bună, credincioasă, blîndă,
 Care,—cînd el stă pe gînduri subt o lampă fumegîndă,
 Abătut făr'de putere și în slabele-Y credinți,
 Simte surdele sarcazine ale negrei îndoinți,
 Și plecîndu-se sub greaua sarcină de urgisire,—
 Ea să vie liniștită, să-Y șoptească de iubire.
 Ș atunci din reverie ridicîndu-și ochii, ea
 iSă depue pe-alba-Y frunte un sîrut,—și s'ar părea
 Că-Y o soră mai în vîrstă, care vine l'al sêu frate,
 Encă 'n școală, ea să 'l mustre pentru-a lui aviditate
 De-a lucra la miezul nopței chiar.—Visasem însfârșit,
 Pentru dînsul, o soție suflet sfînt și umilit.
 'I-am urat această soartă; dac'ar fi găsit'o easă,
 Eă 'mî-aș fi urmat sentința... da!... sub negrul vîl ascunsă,
 Trebuia să fug de dînsul, trebuia să fug... ș'apoi
 Moartea, ar fi fost bariera nelvinsă, între noi.
 Fără ca să plîng în față-Y, fără ca să 'l fac să știe
 Că fatalul sacrificiū moartea mea o sê devie,
 Trebuia să'l fac să uite un trecut întristător,
 Pentru ca să'și îndrepteze pașii spre un viitor
 Mult mai falnic.—Iată doamnă, ceea ce eram în stare
 Să fac!—Sclav'a datoriei, avidă de cuvîntare,

O, logodnică, cu suflet rece și nestrămutat,
Spune, nebila-ți iubire, ce-ți e-ți fel s'ar fi purtat??..

Berta

Astfel dar, năstăie speranță ca să vie sfânta oră? .
—Eusă rola! de soție și de mamă și de soră,
Sufletul, ce vrea! să-î serve drept-un ânger păzitor,
H știa?... Eram eu, Doamnă. Ast logotnie uitător,
Nu'ți spusese, că departe, într'o suferinț'amară,
A lăsat cu nepăsare și logodnică și țară?—
Dacă astă hotărâre miutea 'ți-ar fi turburat,
Când știa! că fericirea lângă noi ar fi aflat,
Pentru ce 'n momentu-acela n'ăi avut acea putere,
Ca să zici sermane! umbre, moart'aproape de durere:
—Du-te dar... și fii ferice! ..

Renée

Dac'aș fi făcut'o chiar?

Dac'aș fi voit'o?... Rîdeși?... Căci aveți dreptate;—iar
Eu, am aerul d'a spune vre o senza mișească;
Dar d'acum nu pot să sufer cu să se 'nvinovățiască
Sacru! meu amor de-atâta lașitate... Intr'o zi
Suferința... eram acolo, și voiam a-î îmblănzii
Suferința... când, se-aduce o scrisoare: pe-a lui frunte
Rece, palidă, plecată, eu citiam vesbele crunte.
Cum părea, astă scrisoare, îi vorbea de Dumneată,
H spunea că pentru d'ensal, tot trecutul vei erta;
Dar că nu mai sperî vre-o dată să mai vezi a lui ființă;
Că vei aștepta zadarnic, într'o scumpă suferință,
Cu acea speranță fermă, fără de nimic amar,
Cum așteaptă, privind marea, soafă vr'unui marinar...
—,Dă-mi, te rog acea hârtie“ 'i-am zis eu, și el 'mi-o 'ntinse
Printr'un gest pierdut, molatic... iar privirea lui se stinse
In o trisfă reverie... Sufletu-î părea gemînd!..
Pentru cea din urmă oară 'l-am văzut atunei plângînd!
'l-am strigat... ghicisem totul... „Pleaci, vezi mai este vreme..
Lasă-mă! Te du acolo unde n'ăi a te mai teme
De durere... unde viața este dulce și ușoară,
Intr'un loc de exaltare, sub un cer senin de țară,
Unde inima viază, unde gîndul transportat
Către culmoa fericirei fuge... zboară ne'ncetat;

Unde sfânta Primăvară nici o dată nu dispăre;
 Unde nu e nici o urmă de durere sau întristare;
 Sufletul acolo își face numeroase năluciri,
 Anii sunt formați din aur, zilele din fericiri...
 — Pleacă... du-te și mă lasă... uită o viață amară! *
 — Ochi săi erau ca cerul, lacrimile se uscă.
 Pentru el iluziunea se sfârșise. — Un suris
 De o tristă ironie, — un molatje, veșnic ris, —
 Aplecă albita-i buză și încruntă a lui privire.
 Mintea lui părea muncită d'o misterică gândire...
 Și apoi e'un glas într'astfel, ce nu pot ca să-l descriu,
 Intorcându-se, 'mă răspunse: „*Mulțumesc!... E prea târziu!*”
 — Dar ce ved... în ochi ai lacrimi? Suferi? Aide ștergeți plânsul.
 Pentru ce mai plângi... ô Doamnă?...

Berta

Plâng!.. Da!.. Imi vorbești de dânsul!...

(Cu iușcă și cu mare emoțiune)

Ah!... Reiați cutia, Doamnă!... Ai o inimă prea bună!...
 Vezi... că plâng... îți cer ertare!.. Doamnă, uită pe-o nebună!
 — Eu, să îți fac rău Dumitale?... Eu, să te dezonzorez?
 Nu!.. Căci știți să plângeți prea bine și acum d'abia cutez.
 Să-ți vorbesc — Mai adineauri, mă găseați fără de simțire!
 Il iubiați, și suferința-mi la această nehipuire
 Mă sdobia!... Mă iartă Doamnă, dacă astfel ți-am vorbit.
 Il iubiați.. erați prea bună!... — dar și eu am suferit!
 Simți, iubirea Dumitale era sacră și arzândă.
 Iartă-mă! De o cam dată n'am putut să fiu mai blândă,
 N'am putut să nfrâng mânia, ce în piept se deștepta.
 Sper, de dânsul sunt ertată... iartă-mă și Dumneata!
 Ce?... Și cugetarea noastră, fuse-atât de adormită,
 Ca să ne urâm de moarte, când durerea n'e cumplită,
 Când suntem surori printr'ânsa? Dar, de oare ce'l iubiați
 Astfel, ești, cu drept, scutită de pedeapsa ce dorea. —
 — S'aruncăm o cugetare către vremile trecute,
 Către-acel creștin culpabil, ce muri pe deștiate,
 Fără preot. — Astă seară este timp a ngenuchea:
 Dumneata să-ți speli greșala., eu să șterg durerea mea!
 Pentru dânsul, cat'a zice: Dumnezeu să-ți dea ertare! —
 Ah! În fața pietăței mele, rece de ntristare,

Aș fi vrut să vîd sprinceana Dumitale încrețind...
 Dar nu! — Roagă cerul Doamnă, pentru densusul, căci știind
 Că o tainică frăție prin durere ne unește,
 Să uităm aceste lacrimi și să plângem creștinește.
 (Va urma) Th. M. Stoenescu.

Câte-va cuvinte despre Teatrul Național.

Criticile teatrale de prin țiare nu au cruțat până acum nici pe artiștii nici direcțiunea teatrului; adeseori injuste, mai tot-d'auna dictate de animosități, ori de parțialitate, ele au lovit în cei cari nu sunt culpabili, în cei buni, așa că nu au nimerit ținta, n'au produs învătămintele ce trebuie să găsească acei cari cată tot-d'auna instrucțiune într'o critică; n'au produs expunerea veridică a relelor, a defectelor artiștilor, sau ale direcțiunii, că există în adevăr rele și defecte, și n'au căutat a le îndrepta?

Mulți publiciști au criticat și teatrul și pe artiștii, de necaz, unii pentru că nu s'au jucat piesele ce au dat ei în trecut, alții pentru că nu s'au primit acele ce au prezentat cea mai mare parte p'ntre că direcțiunea nu le-a dat bilete de favorii, și câțiva pentru că cutare sau cutare artistă, nerecunoscînd în d-lor pe regi criticeii, n'au ingenuchiat la măririle d-lor.

Să vorbim și noi puțin despre teatru, și să ne silim a o face ca un om care dacă nu mai are iluziuni, nu are însă nici un simțiment de animositate, dar are de datorie să facă a străbate lumina adevărului în opiniunea publică.

Și mai întâiu de toate, la întrebarea ce se pune tot-d'auna și necontentit, dacă teatrul național a înaintat, noi vom răspunde fără a ezita: „Da, teatrul național a făcut progrese mari.“

Artiștii și artistele studiază rolurile consciincios acum, caută să exprime cu adevărat intențiunea, gândirea, simțimentul piesei, cum i o explică sau autorul, dacă piessa este originală și autorul este present, sau acei cari au vădit artiștii serioși interpretând aceleași roluri în străinătate, dacă piessa este o traducțiune. Nici un artist, nici o artistă nu mai ese pe scenă fără a sei bine rolul său, și fără a fi înțeles toate nuanțele, toate situațiunile ce este însărcinat să exprime.

Mizele 'n scenă sunt exacte, corecte, elegante, făcute cu multă îngrijire în toate amănuntele lor, și în raport cu moravurile, cu tradițiunile, cu deprinderile timpului în care este pusă acțiunea să se petreacă: și, trebuiesc să recunoascem, că acest progres să dătoresc mai cu seamă direcțiunii actuale, care de când a venit, 'și-a pus toate silințele ca fie-care reprezentațiune să aibă o adevărată și bună miză 'n scenă, și ca îmbrăcăminte, ori costumele, să fie în plină conformitate cu situațiunile, epoca, și moravurile ce sunt în piessă

Limbajul este Românesc, curat, și cuviincios, stilul bun și frumos, expresiunile a-lese mai în toate piesele ce se reprezintă acum, și afară de câte-va vechi traducțiuni, nu se mai vorbesce pe scenă *Româneasca franțezită* și scâlciată ce se vorbea odată, cu *farmantă epatant și abracadabrand*.

Avem, și trebuiesc să recunoascem am avut artiștii buni, inteligenți, silitori, cari au făcut progrese de care se onoră scena română, și cari onoră arta și o respectă. Pe lângă

numele de valoare în artă ce am putut cita cu mândrie în trecut, ca Costache Caragiale, Millo, Costache Dimitriadu, Mihail Pascaly, D-na Efrosina Popescu, Ștefan Velescu, și iubita de tot publicul, bună și mult regretata Mati da Pascaly, răpită scenei în momentul când atinsese mărirea artei, putem afirma cu fericire, că arta strălucește încă cu mai multă putere în progresile ei la noi, și că tinerii merituosi dobândesc succese mari și bine justificate. Dacă putem vorbi cu admirațiune de d-na Romanescu, o adevărată stea lucind în toată splendoarea talentului pe scena teatrului românesc, și de d-nul Manolescu, asemenea un talent bun și adevărat, artiști pe care direcțiunea a avut buna inspirațiune de a-i trimite în Paris, unde într'un timp foarte scurt, au făcut studii multe și mari, au luat în conservator acolo adevăratele tradițiuni, exigenții, și condițiuni ale artei, au vădut marii maeștri renumiți ai artei dramatice cari 'y au luminat cu bunele și salutarele lor consilii, și juri noștri au profitat de învățămintele lor; dacă dicem putem cita cu fală numele d-nei Romanescu și al d-lui Manolescu, nu este mai puțin adevărat că artiștii de un merit foarte lăudabil strălucesc cu succes justificat pe scena teatrului Românesc, cum sunt doamna Anica Popescu, d-nul Iulian și altele și alții cari cu drept cuvânt au știut să placă publicului, și în orî-ce roluri originale să dobîndească recunoștința autorilor pe care 'y-au interpretat.

Neapărat că în teatru ca în orî care instituțiune în societate, sunt multe de îndreptat, este încă progres de făcut, sunt încă multe lucruri de modificat, și nimeni, nici direcțiunea, nici comitetul, nici artiștii, nu negă aceasta. Un progres în care ar trebui să intrăm odată, ar fi acela de a renunța, pentru tot-d'auna, cu rigoare, în mod irrevocabil la traducțiunii, afară de traducțiunile în versuri, și de traducțiunile a operilor clasice.

Acum avem, și încă de mult timp, o literatură Românească, în plin progres, în plină strălucire, o literatură bună, serioasă, și foarte frumoasă, în care s'au distins scriitorii ce au dobîndit o celebritate bine meritată. Avem în istoria țerei noastre fapte mari, eroice, sublime pe care le putem pune pe scenă, ca să amintim Românilor timpii de gloriă și de mărire; avem tradițiuni, moravuri, deprinderi naționale, curat românești, în care publicul român poate găsi emoțiuni, eugătări, simțiri a ceea; avem chiar defecte, vicii, ridicule în societatea română de biciuit, pe care le putem arăta publicului spre a le îndrepta, pentru ce dar acea profuziune de piese străine, în mare parte reu traduse în mare parte chiar rele fără interes, fără învățăminte, fără utilitate pentru publicul român?

La teatrul francez în Franța, la teatrul German în Viena și Berlin, nu va vedea nimeni traducțiunii, și numai traducțiunii din operele străine, și din literaturile celor-l'alte popoare. La noi în literatura dramatică avem o indigestiune de Labiche, Dumanoir, Clairville și alți dramaturgi străini a căror opere au crescut pe scena teatrului român ca ciulinii, pe câmp.

Am fost, suntem, și vom fi inplacabil pentru traducțiunii, și afirm că traducțiunile au ucis teatrul Românesc. Când publicul a vădut *Corabia Salamandra*, *Fata aerului*, *Socrul unui ginere*, *Mama soacră*, *Două orfeline*, *Lozinca este de a sforăi*, etc. etc., și numai scim câte și care aberațiuni, fie-ne permisă această expresiune, infecte ale repertoriului vulgar și reu făcător francez, publicul vădend teatrul românesc înjosit până într'atât, sătul de piese rele, și-ă imaginat că nu este literatură dramatică în România, că nu este artă dramatică românească, s'a desgutat, și nu a mai venit să vadă teatrul românesc credendul că nu are viitor.

Mai era un motif care depărta publicul de la teatru Românesc; piesele franceze ce se reprezentău traduse, partea cultă a publicului le văduse reprezentate în limba franceză adică în toată vorba și expresiunea spirituală, originale, și le văduse interpretate de so-

mitățile, de mari maestri ai artelor în străinătate; văduse pe creatoarea *Damei cu Camelii* în toată splendoarea ei, și a trebuit admirațiunea, adorațiunea ce avea publicul pentru Matilda Pascaly, ca *Dama cu Camelii* să nu cadă, și să reziste, văduse pe Bressant, pe Delaunay, pe d-na Allah, pe d-soara Fix în *Bătălia damelor* și deh, fie-ne ertat să spunem, nu avem nici un Bressant nici un Delaunay, să arătăm publicului nostru pe atunci; văduse pe d-noara Rose Chéri (d-na Montigny) văduse pe Bouffé, pe Frederic Lemaitre, văduse sublimul în tragedia, pe Rachel, și în piese traduse noi nu puteam opune des *pendants* în aceleași piese, așa încât cu traducțiunile, au fost rău judecați și au căzut și artiști și teatrul românesc.

D-nii Mille și Pascaly au fost acei cari au făcut păcatul de a introduce această traducție-maniă în teatrul românesc; publicul mergea odată ca să vadă pe d-nul Mille sau pe d-nul Pascaly, artiști admirabili cu drept cuvânt, săi pe Matilda Pascaly, adorațiunea publicului, și apoi nu mai mergea, și d-lor nedându-și seamă de adevărata cauză, care era traducțiunile rele de piese rele, vedeau numai efectele, și desolați: „Teatrul românesc n'are viitor, nu place, nu este încurajat, nu este susținut, publicul nu vine, noi ne am ruinat. Dați-ne o recompensă națională.“ Hei, d-nii Mille și Pascaly, eu am dreptul să fiu aspru, să vă spun adevărul, pentru că vă iubesc, vă admir ca artiști și am trăit cu voi în acel teatru Românesc ce am adorat odată ca un altar al cărui aș fi fost unul din preoți.

Ați făcut ca comercianții nedibaci, ați vroit să faceți cu traducțiunile să treacă marfă de mardale, marfă proastă pentru marfă extra fină la ultima modă, și ați quotat-o prea scumpă, publicul s'a păcălit odată, de două, de trei ori, până ce a început să știe și în cele din urmă a examina și scruta marfa, și în cele din urmă ca ori care negociatorii cari vând marfă proastă ați fost descreditați, și misterii v'au lăsat.

Pricepem, admitem, vom asculta, vom admira cu plăcere, cu entuziasm traducțiunile de piese clasice sau piese străine rare care au făcut sgomot și au dobândit succese în toată lumea, au dobândit famă, celebritate, vogă chiar în toate statele, mai cu seamă traducțiunile în versuri bune, corecte, frumoase.

Dați-ne opere spaniole, Germane, Franceze, Engleze clasice, dați-ne traducțiunile din Lope de Vega, Schiller sau Goethe, Shakespeare, Corneille, Racine, sau chiar opere moderne cari au dobândit titluri de clasicitate, vogă ori celebritate, ca trei patru opere cum sunt *Adrienne Lecouvreur*, *Le mariage de Victorine*, *Gabrielle*, *Daniel Rochat*, le vom primi și le vom admira ca școală, ca studii dramatice și literare, ca modele de artă. Dați-ne traducțiunile bune, însă numai în versuri, și în versuri frumoase, corecte, elegante, de piesele lui Victor Hugo, și le vom primi, le vom admira tot ca școală, ca modele de artă, dar nu ne îndopați cu Labiche, Dumanoir, Clairville, Legouvé, Colombey, și toți dramaturgii theatrelor de la *porte st.-Martin*, de la *Montausier*, de la *Folies dramatiques*, de la *Bobino* și de la *Batignolles*, că publicul o să protesteze, o să se desguste, o să vadă arta înjosită, o să deserte teatrul, și fatalmente teatrul o să cadă.

S'apoi de ce această traducție-maniă? Dacă comitetul theatrelor ar căta bine, ar găsi piese originale, frumoase, plăcute, admirabile chiar, în repertoriile cele vechi cu care aputea să atragă, să mulțumească, să antusiasmeze publicul, și să l'dea gustul și plăcerea artelor și a literaturii dramatice Românești. Noi vom face numai o mică nomenclatură.

O bună educație, piesă plină de spirit, de vervă, de moralitate, de mult apreciaul poet Costache Balăcescu, *Coconul Drăgan* de același, *O soare la Mahala* de Costache Caragiali, mult regretatul artist și unul din fondatorii teatrului Românesc, *Fata plăpumăreșel* de același, *Francio itele* de spiritualii poezi Costache Fața și Năne cu.

Coconu Iergu de la Sada Gura, Creditorii, Piatra din casă, Chir Zularidi, de maestrul cel mare în artă și literatură, nemuritorul Vasile Alesandri.

Însfârșit *Răvan*, un cap de operă, admirabil sub toate puncturile de privire de Hajdeu un maestru ca lapidar în materie de stil și de limbă, *Vornicul Bucioc, Odă la Elina* un alt cap de operă de amicul meu savantul scriitor V. A. Urechia, *Iadeș, Serian Pășitul. Ce aduce ceasul nu aduce anul, Nebuni de colo, Nebun, alogător, și ginere*, piese care au avut succese sgomotoase și în trei ani de-a rândul 30 sau 40 reprezentațiuni, ceea ce are însemnare, la teatrul Românesc, și tot d'anna cu teatrul plin.

Nu este acesta un repertoriu care în câte-va piese noui ar putea forma o întreagă bună și frumoasă stagiune? Ce necesitate este de aceste absurde și rele traducțiuni care literalmente așană publicul?

Sunt unii oameni de litere noui *noușori*, cari dic cu emfază: „Ce sunt autorii trecutului? Ce sunt pi-sele din trecut? Ia încercă de represintă o piesă ca *O bună educație* astă-și, și publicul va căsa de urit, și nu va avea nici un succes.

Să nu vă fie cu supărare, d-lor preținși marii scriitori ai zilei, ori cât ar fi de mediocre, de palide, și și rele, o piesă a d-lui Marianu sau a d-lui Fred. Damé sau a d-lui Malla, noi preferăm acele piese originale, chiar când nu ar avea nimic bun, unei traducțiuni ori cât de bună ar fi piesa tradusă; dar, preferăm o piesă a lui C. Bălăcescu ori a lui C. Faca și Nănescu unei piese a d-lor Marianu, Damé, sau Malla. Deh! Ori cât aș a ea buna voință să admir pe d. Marianu, totuși nu aș putea veni o dată să admit că este mai bun scriitor de cât Costache Faca, și ori cât aș vroi să fiu indulgent pentru d. Malla, totuși nici nu mi ar trece prin minte să pot admite un moment micar că ar avea a mia parte din valoarea d-lui C. Bălăcescu. Piese ca *o bună educație, Franciositele, O soare la Mahala* au pentru noi Români valoarea ce au pentru Francezi *Les précieuses ridicules*, și alte opere ale lui Moliere, bictura vechelor ridicule, studiul vechelor deprinderi, critica moravurilor rele, făcute cu spirit și scrise în o limbă curat Românească, cu un stil corect și elegant.

Ca traducțiune, singura piesă care are o rațiune de a fi, est: *Daniel Rochat*; avea rațiunea ei de a fi pentru că și direcțiunea și artiștii au apreciat cu drept cuvânt că *Daniel Rochat* este ca operă dramatică un studiu de tranșițiuni brusci de simțimente strani, de luptă crâncenă a acelor simțimente, de emoțiuni varii și variate, de situațiuni teribile moralmente, și de o dicțiune din cele mai dificile, o stâncă pe care artistul trebuie să se urce la perfecțiunea artei, și pentru că maestri cel mari ca d. Delaunay, dăsesse studiosilor junii Români: Când veți fi urcat stâncă aceea care se numește în artă *Daniel Rochat*, veți putea fi siguri de voi, veți putea juca cu talent, cu măestria ori ce rol, veți putea afirma cu încredințare și cu adevăr că sunteți artiști. „*Daniel Rochat* era *la pierre de touche*; trebuia jucat pentru ca publicul să judece despre progresele artiștilor cari au studiat în Paris, și despre puterea artiștilor Români cari n'au lucrat de cât în țară, pe scena teatrului Românesc.

Noi am aprobat, am aplaudat, traducțiunea lui *Daniel Rochat* ca o excepțiune, și ca o operă necesară

Dar, nu trebuiesc ca recunoascerea utilității, succesul și aprobarea ce a avut *Daniel Rochat*, să facă pe direcțiune și pe artiști să nu ne mai slăbească din traducțiuni ca *Mo. năstirea de Castro* și numai scim ce alte nesăbuite producțiuni streine ce nu sunt instructive și nu au nici un interes pentru public.

Dați-ne *Prăpăstiile Bucureștilor*, dar dați-ne piese originale, cea mai rea piesă o-

originală românească, va avea, bine studiată, bine reprezentată, mai mult interes pentru public, mai mult succes, de cât o traducțiune.

Când teatrul românesc va ajunge a nu mai reprezenta traducțiunii rele și nesăbuite vom dice și noi că teatrul românesc este în plin progres, și vom afirma că există în adevăr progres și progres mare.

Am vădut cu fericire anunțându-se o traducere în versuri a piesei Marion Delorme de Victor Hugo, am audīt chiar versuri din acea traducțiune, și putem asigura nu numai că traducțiunea are meritul de a exprima în adevăr idea și intențiunea marelui poet francez, dar și că versurile sunt foarte bune și mai cu seamă foarte frumoase; și suntem convins că opera lui Victor Hugo bine interpretată, va fi bine apreciată și va dobândi un mare succes.

Am audīt mai cu seamă cu mulțumirea cea mai mare, că teatrul Românesc s'a îmbogățit cu două opere din cele mai meritore și de valoare în repertoriul său, cu două comedii de d-nul A. Macedonsky. Cunoaștem amândouă aceste opere, în care sunt versuri admirabile, o intrigă bine condusă, vervă, spirit, acțiune și situațiunii foarte bine nemeritate. D-nul A. Macedonsky este unul din cei mai buni scriitori ai noștri, și o putem spune fără sfială de a exagera un poet din cei mai distinși dintre poeții noștri. Direcțiunea teatrelor a făcut o aquisițiune minunată cu amândouă operile sale, și siguri de succes putem afirma că seriile de reprezentațiuni a acelor piese, vor fi din cele mai bănoase pentru teatrul românesc.

La muncă, junii Români, oameni de littere, viitor strălucit și mare al țării voastre, aveți exemple uriașe înaintea voastră, atleți cari s'au luptat pentru triumful limbii Românești și mărirea literaturii române, Ioan Heliade, Vasile Alexandri, mari maestri noștri, urmașii pe calea ce au străbătut ei cu mărire și cu gloriă. Ei nu ne îndopău, nu ne dau indigestiunii de traducțiunii, faceți ca ei, dați-ne adevărate și frumoase inspirațiuni ale imaginațiunii voastre, scrieți frumos, corect, elegant, cum scrie d-nul A. Macedonschi.

La lucru, junii artiști, mândrie a artei în România! Ridicați sus demnitatea limbii și a literaturii române, aruncați înlătur departe de voi traducțiunii, și dați cu toată strălucirea vigurosului și frumosului vostru talent, piese românești.

Nu putem face noi lauda direcțiunii teatrului, ca să nu se dică cum că laudăm pe frații noștri: vom spune numai criticilor acelor cari sfășie direcțiunea, și care cer să dea afară această direcțiune, că publicul onest și imparțial nu poate de cât să dea din umeri cu un suris de comisiuni, când vede câtă furie se deslanțază în contra unui om care a etatea lui Ion Ghica, sacrifică timpul său, o muncă fără progres, o lucrare continuă, și silinți constante cu o desinteresare demnă de o mai bună soartă de cât injuriile ce culge, numai ca să facă arta să progresese, și teatrul național să prospere; și se spunem drept a reușit, și această reușire este pentru sufletul său o mare satisfacțiune, cea mai mare ce a putut dobândi.

Pantazi Ghica.

REVISTA TEATRALA

Don Juan de Marana, apoi Vicontele de Letorière, și Dumineca Păstorii Carpaților, etă de sigur piese care nu sunt tocmai pentru teatrul Național. Trebuie să recunoaștem că e de tot slab vechiul repertoriu la care trebuie să alerge teatrul, pe când se repetă piese noi. Din fericire, fără a vorbi de piesele d-lor Marian, Damé, piese pe care nu le cunoaștem, și despre care trebuie dar să ne

reservăm judecata, suntem mândri de a anunța lectorilor noștri că societatea „Literatorul” s'a afirmat în anul acesta și prin munca ce a pus pentru teatru, și că așteptă cu încredere verdictul publicului. Tot dauna am fost de opinie că un teatru nu există de cât prin autori, și dac'am deplâns ceva a fost ușurința sa și ignoranța celei mai mari părți din autori noștri. Piesele cele bune sunt puține la număr. Trebuie ca în ele să fie artă, și de altă parte să aibă ele un caracter oarecare românesc. Când autorii vor întruni aceste condițiuni, teatrul va fi salvat. Pe această cale a pășit colegul meu Macedonski, a căror piese, *Unchiușul sărăciei* și *Iadeș!* vor fi reprezentate peste puține zile. *Unchiușul Sărăciei* este o legendă comună mai multor popoare. Subsemnatul însuși a tradus altă în „Românul” o bucată a lui Charles Deulin (*Les contes d'un buveur de bière*), intitulată *Părul Mizeriei*, care nu este decât versiunea flamandă a acestei legende. Subiectul a fost tratat în Paris. D. Macedonski s'a condus după scenariul acestei piese dezvoltând dialogul după placul său, în versuri de tot originale, într'un simțiment de tot românesc, și într'o limbă într'adevăr sănătoasă. *Iadeș!* n'are decât titlul comun cu cunoscuta piesă a colaboratorului nostru P. Ghika. E vechia istorie a adulterului, istorie însă care va rămânea în veșt nouă fiind în veșt adevărată. Nodul intrigii aparține unei fabule arabe din o mie și una de nopți. N'are decât două acte această comedie, și cu toate acestea sunt scene în care tăria simțimentelor înalță tonul până la sublimitate tragică.

Fiind că la noi publicul s'a deprins a considera ca piese neoriginale chiar și piesele al căror fond este împrumutat din romane sau alte opere, și spunem că nici *Faust* al lui Goethe, nici *Hamlet* al lui Shakspeare, nici o comedie a lui Sardou n'ar fi originale. Este mare diferență între a împrumuta fondul și între a copia.

Colaboratorul nostru Pantazi Ghika va face să fie reprezentată o frumoasă comedie de moravuri și s'a supus de curând comitetului o comedie de tipuri într'un act de D. Georgian, *Crisa de bani*. Am citit-o; o credem în destul de reușită pentru a avea succesul dorit. Lectorii noștri au putut vedea cum d. Rașianu a tradus pe Marion Delorme. Traducerea e terminată, și dorința exprimată de noi ca comitetul să îmbrăcișeze această traducere, este azi un fapt împlinit. Vom avea dar fericirea de a aplauda gândirile lui Victor Hugo exprimate într'o românească curată și regalicitată, nu cum a avut nenorocirea de a fi până acum tradus marele poet francez. În fine, „Literatorul” se poate fâli și cu piesa ce a lucrat d. Ureche. D. Ureche face în adevăr parte din societatea noastră, care este mândră de a număra între membrii săi pe autorul *Vornicului Bucioc*, *Odeii la Elisa*, etc.

Marți 28 a fost a doua reprezentare a comediei *Frou-Frou*. Am avut ocaziune de a admira ochiurile d-nei A. Popescu. D-sa care e atât de bine în unele roluri a vrut să joace rolul ce nu-i convin. În unele părți a fost bine, dar nu în toată reprezentarea. D-sa a făcut rău de a alege un rol ca *Frou-Frou*, care, ori cât de bine ar fi reprezentat, nu poate avea un înțeles de cât la Paris, nu poate fi simțit de cât de un public parisian. D-sa a făcut din *Frou-Frou* o dramă vulgară; noi am văzut pe Desclées când a creat acest rol, și am putut admira arta cu care și făcea moartea poetică. D-na A. Popescu nu a murit după părerea noastră, tocmai precum trebuia să moară pe scenă, deși a căutat realism.

Marți spectacolul s'a terminat printr'o încercare indestul de fericită. D. D. Gabrielescu și Pepovici, elevii ai Conservatorului nostru, au cântat primul act din *Faust*. Publicul a aplaudat cu drept cuvânt acest debut; fie ca aceste aplauze să

împingă pe autoritațile competente să-și pue toate silințele ca să ajungem a vedea operele marilor maeștri în musică bine reprezentate numai de artiști români. Când Mephistopheles arată lui Faust imaginea Margaretei, chipul ce a apărut publicului a fost al d-iei Amelia Vener, care cu opt zile mai înainte împlinise în mod foarte satisfăcător rolul Vicontelui de Letorière.

Joia trecută s'a dat un Trântor cât zece, Trei Crai de la răsărit și Faust pentru a doua oară. În prima piesă, d. Millo a fost minunat în rolul moșului, și d. Mateescu excellente în rolul țeranului prost. D-na Eufrosina Sarandi avea multe deghisări în această comedie. D-sa a fost minunată de vioiciune în rolul lui Burdulea. În Trei Crai, D. Mircea Dimitriadi și-a atras meritate aplauze în rolul pedantului care vrea să ne lătinească limba. D-sa a știut să ia unele obiceiuri ale profesorului Bovinacii. D-sa a arătat prin acest rol că poate ceva în comedie. Am vrea să-l vedem într'un rol tragic, ca să putem judeca de poate tot atât și în dramă.

Am rezervat pentru fiii Păstorita Carpaților care s'a jucat duminică 26. Aceasta nu este de cât La Bergère des Alpes. Dar ce stil! ce enornități! Imaginați-vă că un actor dice *a propos*! A propos, un franțuzism sub domnia fiului lui Tepeș! Nu este numai aci anachronisme ridicule, ci în toată piesa. O, ce rancă, o păstorită, care știe să citească! Un cerșetor care șade în fața desecădentului Basarabilor! și încă p'o canapea! O canapea pe la 1500 în Tergovite! Un căpitan care destină un *capital* (iară-și franțuzism) pentru a fundă școli!! Cine se ocupa de a funda școli în 1500? Și această bănească zicând pe la 1500 că mitropolitul permitea căsătoria între veri!! Dar citește, d-le autore, istoria patriarhului Nifon și a aceluiaș Radu Vodă sub care pui acțiunea, pentru a vedea care era pe atunci severitatea mitropoliților!!!

D. Fraivald, care a fost foarte bine în Frou-Frou în rolul baronului, a fost bine și în rolul tatălui din Păstorita. D. Maulescu a făcut ce a putut pentru a scăpa rolul, atât de palid al lui Vintilă. Păstorita a fost jucată de d-ra A. Popescu, care a fost aci, după noi, mult mai bine decât în Frou-Frou D-na Romanescu a escutat cu talentul său cunoscut rolul Ileanei.

A apărut o piesă în limba franceză, fără nume de autor, care se vede că este datorită unui condeiu plin de gingășie și de spiritul unei femei de lumea mare. Titlul e „Revenants et revenus” Iată subiectul. D-ra Zenaida de Clairière e cam fantască și una din fanteziile sale e de a nu lua de bărbat decât pe acel care va reuși a o mira sau a o speria. Adoratori sunt mulți, d. de Grives, d. de Sarcelles, de care Zenaida r. de în toate modurile. Bunica, Zenaidii, care protejiază pe un conte Arthur, care seamănă mult cu un portret al unui din strămoșii săi, portret de care e nebună Zenaida, imaginează un complot pentru a speria pe Zenaida, complot în care toți intră, dar care în ideea Contesei, trebuie să facă pe toți ridicoli iar pe contele Arthur victorios, cea ce se și întâmplă. Adăogați la această că voinica Zenaidă se sperie de un... soarece, mai adăogați câteva typuri de învățați ignorați și o doamnă cam ușurică, și nu veți avea decât idee de piesă, căci marele merit constă în modul cum e condus dialogul, care e schinteetor de spirit, și demn de condeiu cel ce a scris. Am vrea să vedem acest act tradus și reprezentat pe scena noastră. B. Florescu.

P. S. Erf seară Joi, s'a dat piesele lui Mucedonski. Mare succes. Vom reveni.

Typ. Theodor Mihăiescu Strada Teatrul No. 8.